

lucrandas apposita est, ut pie, devote et corde contrito recitentur.

3° Cum dicimus: *ordinariis conditionibus* ad plenarias indulgentias lucrandas, intelligimus confessionem, communionem et orationem juxta Ecclesiae et Pontificis intentiones. Quod si oratio hæc visitando ecclesiam vel oratorium publicum fieri debeat, expresse subjicimus.

A. M. D. G.

APPENDIX

APPENDIX

CONSPECTUS

CÆREMONIARUM SS. SACRIFICII MISSÆ
AD SACERDOTUM UTILITATEM

PROŒMIUM

« Quanta cura adhibenda sit, ut sacrosanctum Missæ sacrificium omni religionis cultu et veneratione celebretur, quivis facile existimare poterit, qui cogitavit, maledictum in Sacris litteris eum vocari, qui facit opus Dei negligenter. Quod si necessario fatemur, nullum aliud opus adeo sanctum ac divinum a Christifidelibus tractari posse, quam hoc ipsum tremendum mysterium, quo vivifica illa hostia, qua Deo Patri reconciliati sumus, in altari per sacerdotes quotidie immolatur; satis etiam apparet, omnem operam et diligentiam in eo ponendam esse, ut quanta maxime fieri potest interiori cordis munditia et puritate, atque exteriori devotionis ac pietatis specie peragatur (1). »

(1) Conc. Trid., Sess. xxii Deor

« Ideo sancta mater Ecclesia... nunquam destitit, omnem curam, operam diligentiamque in id conferre, ut tam tremendum mysterium a sacerdotibus... debito sacrarum cæremoniarum ac rituum apparatu cultuque celebraretur, ut ipsius mysterii magnitudo et majestas vel externa quoque specie magis eluceat, et fideles ad rerum divinarum, quæ in tam admirabili et venerando Sacrificio occulte continentur, contemplationem excitentur (1). »

Cum vero sæpe contingat, ut temporis decursu Ss. hujus Sacrificii externæ cæremoniæ in oblivionem abeant, ideoque desuetudine effluant; operæ pretium sacerdotibus facturos rati sumus, si eas manuali libello, tabellis quibusdam, eorum conspectui exponeremus, ut eas frequenter pervideant, in rebusque dubiis consulant, ne in Missæ celebratione aliquid prætereant, omniaque cum ea dignitate et reverentia peragant, quas et sacrosanctum ipsum Sacrificium et sancta romana Ecclesia a suis Presbyteris exquirunt. Tabellas hujusmodi a libro, cui titulus « Manuale Sacerdotum P. Jos. Schneider Soc. Jesu » quibusdam mutatis et adjectis, desumpsimus.

(1) Pius IX in Encycl. 3 maji 1853.

— 503 —
CONSPECTUS

CÆREMONIARUM MISSÆ PRIVATÆ

I. SIGNA CRUCIS FACIT CELEBRANS:

A. SUPER SEIPSUM ad verba:

- 1) *In nomine Patris* etc. initio Missæ
- 2) *Adjutorium nostrum* etc.
- 3) *Indulgentiam* etc.
- 4) *Ad Introitum* (in Missa de Requiem super librum).
- 5) *In gloria Dei Patris*, in fine *Gloria*.
- 6) *Sequentia* vel *Initium sancti Evangelii* (post signatum pollice librum, ter super frontem, os et pectus).
- 7) *Et vitam venturi* etc. in fine *Credo*.
- 8) *Benedictus qui* etc. in fine *Præfationis*.
- 9) *Omni benedictione* etc. in Canone.
- 10) *Da propitius* etc. cum patena.
- 11) *Corpus* vel *Sanguis D. N. J. C.* cum hostia vel calice.

B. SUPER HOSTIAM ET CALICEM manu recta, ad verba:

- 1) *Benedic hoc sacrificium* etc. (semel super oblata).

- 2) *Hæc dona* etc. (ter super oblata).
 - 3) *Benedictam, adscriptam* etc. (ter super oblata).
 - 4) *Ut nobis corpus* (super hostiam).
 - 5) *Et sanguis* (super calicem).
 - 6) *Benedixit* (super hostiam vel calicem ante utramque consecrationem).
 - 7) *Hostiam puram* etc. (ter super oblata).
 - 8) *Panem sanctum* etc. (super hostiam).
 - 9) *Et calicem* etc. (super calicem).
 - 10) *Corpus et sanguinem* (bis separatim super hostiam et calicem).
 - 11) *Sanctificas* etc. (ter super oblata).
- C. CUM S. HOSTIA AD VERBA :
- 1) *Per ipsum* etc. (ter super calicem, tenendo manu sinistra).
 - 2) *Patri omnipotenti* etc. (bis a calice ad pectus).
 - 3) *Pax Domini* etc. (super calicem ter).
- D. CUM OSTIA ET PATENA, deinde CUM CALICE super corporale post utrumque offertorium.
- E. MANU super ampullam aquæ (præterquam in Missis defunctorum) ante offertorium calicis.

II. INCLINATIONES CAPITIS.

NB. 1° Inclinatio capitis triplex est: *profunda*, quæ respondet cultui patriæ, et tanta

esse debet, quanta citra humerum attractionem fieri potest; *media*, quæ respondet cultui hyperdulæ, et minor prima fieri debet; *infima*, quæ respondet cultui dulæ et minima fit.

2° Inclinationes capitis fiunt versus librum cum legitur Evangelium, etiam si pronuntietur nomen *Jesu*. Cum vero pronuntiantur nomina *Mariæ, Pontificis et Sanctorum* quorum festum agitur, nunquam versus crucem capitis inclinationes fieri debent.

Igitur fiunt INCLINATIONES CAPITIS
versus crucem :

- 1) Ad *Crucifixum* (in sacristia eundo et redeundo).
- 2) *In medio altari* post apertum missale antequam descendatur ad introitum recitandum, et in fine antequam descendatur ab altari.
- 3) Ad *Gloria Patri* quoties occurrit.
- 4) Inter *Gloria in excelsis* ad verba : *Deo — Adoramus te — Gratias agimus tibi — Jesu Christe — Suscipe deprecationem — Jesu Christe.*
- 5) Ad *Oremus* quoties dicitur.
- 6) Ad nomen *Jesu* et *Ss. Trinitatis*.
- 7) Inter *Credo* ad verba : *Deum — Jesum Christum — simul adoratur.*

- 8) In Præfatione ad verba: *Domino Deo nostro.*
- 9) Ad utrumque *Memento*, dum fit commemoratio.
- 10) Ad verba: *Tibi gratias agens* ante utramque consecrationem.
- 11) Ad verba: *Per eundem Christum D. N.* sed non ad *Nobis quoque peccatoribus.*
- 12) Inter *Agnus Dei* etc.
- 13) Ad verba: *Jesu Christi* (versus Ss. Sacramentum cum sacerdos signat se ante sumptionem cum hostia vel calice consecrato).
- 14) Cum dicitur *Placeat tibi, sancta Trinitas* etc.
- 15) Ad *Benedicat vos* cum dicitur *Deus.*
- 16) Ante discessum ab altari in infimo gradu capite aperto, ubi non sit Ss. Sacramentum, secus genuflexio facienda.

III. INCLINATIONES CORPORIS.

A. INCLINATIO CORPORIS MEDIA i. e. capitis cum magna humerorum attractione, sed absque profunda corporis depressione fit:

- 1) Ad verba: *Deus tu conversus* usque ad *Oremus* inclusive, non vero ad orationem *Aufer a nobis* etc.

- 2) Ad verba: *Oramus te, Domine*, usque ad *quorum reliquæ.*
 - 3) Ad verba: *In spiritu humilitatis* etc.
 - 4) Ad verba: *Suscipe, sancta Trinitas* etc.
 - 5) Ad verba: *Sanctus* usque ad *Benedictus* inclusive.
 - 6) Ad utramque consecrationem (cubitis super altare positis).
 - 7) Ad tres orationes ante communionem.
 - 8) Ad verba: *Domine, non sum dignus* etc.
 - 9) Ad communionem sacræ hostiæ.
- B. INCLINATIO CORPORIS PROFUNDA i. e. tanta, ut manus pendulæ genua attingere possint, fit:
- 1) In accessu ad altare capite operto, nisi sit Ss. Sacramentum, quia tunc genuflexio fit.
 - 2) Item antequam incipiatur *Missa*, nisi adsit Ss. Sacramentum.
 - 3) Cum dicitur *Confiteor* usque ad *Amen* post *Misereatur.*
 - 4) Cum dicitur *Munda cor meum* usque ad *Dominus sit in* etc. inclusive.
 - 5) Ad *Te igitur* initio canonis usque ad *petimus* inclusive.
 - 6) Cum dicitur *Supplices te rogamus* usque ad *quotquot.*

IV. GENUFLEXIONES.

NB. 1° Genuflexio ita fieri debet, ut genu tangat terram vel suppedaneum.

2° Fiat corpore erecto et recto, non vero hinc vel inde incurvato. GENUFLEXIO fit:

1) In plano *in accessu ad altare et in recessu ab eodem* unico genu si Ss. Sacramentum in tabernaculo asser-
vatur; utroque genu si sit expositum.

2) Super primum gradum altaris *cum incipitur Introitus*, unico genu semper, quamvis Ss. Sacramentum sit expositum.

3) In suppedaneo:

a) Quotiescumque imperatur in *Epistola, Tractu vel Evangelio*.

b) In *Credo* ad verba: *incarnatus est usque ad homo factus est*.

c) Ante et *post elevationem* hostiæ et calicis.

d) Post consecrationem quotiescumque actio aliqua fieri debet hostia vel calice, et quidem ante et post actionem.

e) Ad verba ultimi Evangelii *Et Verbum caro* etc.

f) Ad *Flectamus genua*.

NB. 1° Si Missa celebretur ubi Ss. Sacramentum sit expositum genuflexio

fit quotiescumque a medio ad latus altaris fiat transitus et deinde in reditu, sed semper in medio altari; nec non cum sacerdos vertitur ad populum.

2° Cum Ss. Sacramentum est expositum genuflexiones, quæ versus librum fieri deberent fiunt versus Ss. Sacramentum, excepta illa quæ fit ad *Flectamus genua*.

3° Quando Missa celebratur coram ligno sanctæ crucis palam exposito, genuflectendum est unico genu in accessu et recessu ab altari et quoties transitur ante medium altaris, seu a latere ad latus ex. gr. in incensatione Missæ solemnis.

V. MANUUM POSITIONES.

A. MANUS PRIUS JUNCTÆ extenduntur, elevantur usque ad humeros et non ultra et junctæ ante pectus demittuntur:

1) Ad *Gloria in excelsis Deo* (extendens et elevans).

2) Ad *Credo in unum Deum* (elevans et extendens).

3) Ad verba: *Veni sanctificator*.

4) Ad verba: *Te igitur clementissime Pater*.

5) Ad *Memento* mortuorum usque ad finem.

6) Ad verba: *Benedicat vos* etc. vel *Benedictio Dei omnipotentis*.

B. MANUS (PRIUS NON JUNCTÆ) EXTENSÆ elevantur et junguntur ante pectus:

1) Ad verba: *Sursum corda* usque ad pectus elevando et jungendo tantum ad *Deo nostro*.

2) Ad verba: *Fiat dilectissimi filii tui D. N. J. C.*

3) Ad *Memento* vivorum usque ad faciem.

C. MANUS PRIUS JUNCTÆ (non elevando) ante pectus extenduntur ab initio verborum et junguntur ad eorum finem:

1) Ad *Oremus*, tamen ante *Pater noster* prius non junguntur.

2) Ad *Dominus vobiscum*, ad populum versus.

3) Ad *Orate fratres*.

D. MANUS PRIUS EXTENSÆ (non elevando) ante pectus junguntur.

1) Post orationes ad verba *Per D. N. J. C.*, vel in alia conclusione *in unitate*.

2) Post Praef. ad *Sanctus* usque ad *Benedictus*.

3) Post *Communicantes*, ad verba *Per eundem*.

4) Post *Hanc igitur* ad verba *Per Chr. D. N.*

5) Post orationes *Supplices*, *Memento*, *Nobis quoque peccatoribus*.

E. MANUS EXTENSÆ TENENTUR ANTE PECTUS, scilicet ita ut palma unius manus respiciat alteram, et digitis simul junctis, quorum summitas humerorum altitudinem distantiamque non excedat:

1) Infra orationes omnes usque ad *Per D. N. J. C.*, vel *in unitate* ubi diversa sit conclusio.

2) Per totam *Præfationem*.

3) Inter Canonem fere semper, nisi exceptio exprimat.

F. MANUS APERTÆ ET JUNCTÆ ita ut pollex dexteræ cum pollice sinisteræ crucem efformet, ponuntur super oblata:

Ad Verba: *Hanc igitur oblationem* usque ad *numerari*.

G. MANUS EXTENSÆ SUPER ALTARE ponuntur:

1) Quoties *celebrans osculatur altare*.

2) Quoties *flectit genu ad altare*, excepta genuflexione immediate ante hostiæ elevationem, quia digitis hostiam tenet.

3) Ad verba *Præfationis Per omnia — Dominus vobiscum*.

4) Ante *Pater noster* ad *Per omnia* etc.

5) Inter *Epistolam, Graduale, Sequentia* manus possunt poni super altari vel libro.

H. MANUS SINISTRA SUPER ALTARI ponitur, sive intra sive extra corporale juxta rubricas :

- 1) Inter *signum crucis* ad Introitum in Missa defunctorum.
- 2) Ad verba : *Nobis quoque peccatoribus.*
- 3) Inter *Libera nos* usque ad *da propitius* etc.
- 4) Ad *Miserere nobis* post primum *Agnus Dei* usque ad finem, exceptis Missis de requiem.
- 5) *Patenam tenens* inter signum crucis cum calice ante sumptionem.
- 6) *Patenam tenens* dum porrigit calicem post sumptionem sanguinis.
- 7) Dum facit signum crucis super altare ad ultimum Evangelium sancti Joannis.

I. MANUS SINISTRA ponitur :

- 1) *Super librum* quando dextera signatur Evangelium in libro.
- 2) *Super calicis pedem* dum calix tegitur vel detegitur.

K. MANUS SINISTRA INFRA PECTUS ponitur, et quidem post consecrationem, ita ut parvus tantum digitus vestem tangat :

1) Quotiescumque dextera sacerdos se signat.

2) Dum *percutit pectus* ad *Confiteor.*

3) In fine Missæ *benedicens populum.*

4) Quotiescumque dextera sola occupata est, et sinistra poni nequit super altare.

L. MANUS AMBÆ JUNCTÆ SUPER ORAM ALTARIS ponuntur, ita ut digiti parvi dumtaxat frontem seu medium anterioris partis tabulæ seu mensæ altaris tangant, residuo manuum inter se et altare retento, pollice dextro super sinistrum in modum cræcis posito, nisi consecratio facta fuerit :

1) Ad verba : *Oramus te* usque ad verbum *reliquiæ* exclusive.

2) Ad verba : *In spiritu humilitatis.*

3) Ad verba : *Suscipe, sancta Trinitas.*

4) Ad verba : *Te igitur* usque ad *uti accepta habeas.*

5) Ad verba : *Supplices te rogamus* usque ad *ex hac altaris participatione.*

6) Inter *tres Orationes ante communionem.*

7) Ad verba : *Placeat tibi, sancta Trinitas* etc.

M. MANUS JUNCTÆ ANTE PECTUS ita componuntur, ut extensis et junctis pa-

riter digitis, pollex dexter super sinistrum ponatur in modum crucis:

- 1) Omnibus in casibus, ubi alia positio supra præscripta non est; hinc ad *Introïbo — Kyrie* — Gloria:*
- 2) Ante et post *Dominus vobiscum.*
- 3) Ante et post *Oremus* antequam manus extendantur ad orationem dicendam.
- 4) Ad verba: *Munda cor meum* etc. cum altare tangitur, item ad *Evangelium — Credo — Offertorium — Lavabo*, manibus detèrsis, — sub utroque *Memento* — post *Cõmmunionem hostiæ* — ante *Pater noster* — ad primum *Agnus Dei* et inter tria in Missis defunctorum — cum dicitur *Communio* — inter *ultimum evangelium* — et ante omnem benedictionem.

VI. OCULORUM ELEVATIONES AD CRUCEM.

NB. 1° Crux cum crucifixo, in altari in quo Missa celebratur, satis grandis esse debet, atque super tabernaculum inter candelabra ita poni, ut non modo Sacerdos, sed et populus eam intueri possit.

2° Cum Ss. Sacramentum exponitur unaquæque ecclesia vel diocesis suam de cruce apponenda consuetudinem retinere potest.

3° Crux in elevandis oculis aspicienda est.

a Sacerdote: oculi vero Sacramentum versus elevandi, cum expositum sit.

A. OCULI ELEVANTUR ET STATIM DEMITTUNTUR:

- 1) Ante verba: *Munda cor meum.*
- 2) Ad verba: *Suscipe, sancte Pater.*
- 3) Ad verba: *Veni, Sanctificator.*
- 4) Ad verba: *Suscipe, S. Trinitas.*
- 5) Ad verba: *Deo nostro*, sub initio Præfationis.
- 6) Ante verba: *Te igitur.*
- 7) Ad verba: *Elevatis oculis* ante consecrationem.
- 8) Ad verba: *Benedicat vos* in fine Missæ.

B. OCULI ELEVANTUR CONTINUATE:

- 1) Ad crucem, inter *Oblationem calicis.*
- 2) In Ss. Sacramentum inter *Elevationem hostiæ et calicis.*

C. OCULI INTENDUNTUR IN Ss. SACRAMENTUM:

- 1) Toto *Memento defunctorum*, dum Sacerdos orat.
- 2) Per totam *Orationem dominicam.*
- 3) Inter tres *Orationes ante Communionem.*

NB. Præter hos tres casus hæc oculorum intentio non præscribitur, licet fieri conveniat ad *Supplices, Agnus Dei, Domine non sum dignus* etc.

VII. OSCULA IN MISSA VEL EXTRA.

- A. FIUNT IN MEDIO ALTARI manibus extensis hinc inde positis:
- 1) Ad verba *Quorum reliquiae*.
 - 2) Ante *Dominus vobiscum* et *Orate, fratres*.
 - 3) Inter *uti accepta habeas*.
 - 4) Inter *ex hac altaris participatione*.
 - 5) Post *Placeat* etiamsi non detur benedictio.
- B. OSCULANDUS *amictus* ubi est *crux, stola* et *manipulus* dum Sacerdos induitur et his vestimentis exiit.
- C. OSCULANDUS MISSALIS post recitatum Evangelium, et quidem ubi sunt prima verba textus sacri: non vero in *Missa de Requiem*.
- D. OSCULANDA PATENA in extremitate ad verba: *da propitius pacem*; sed vitandum ne postea *hostia* hanc partem deosculatam tangat.

VIII. PROLATIO VERBORUM.

NB. 1° Triplici vocis modulatione *Missa* recitatur, nempe *alta, media* et *submissa* seu *secreta*. Dicitur *alta* quæ ab omnibus clare intelligatur, ita tamen moderata ut celebrantes in aliis altaribus non turbentur.

Dicitur *media* quæ aliquantulum elata sit seu tono familiari. Dicitur *submissa* seu *secreta* quæ a circumstantibus non audiatur, sed a solo Sacerdote proferente.

2° *Submissa* voce proferuntur in *Missa* solemnium tantum, ut a solis ministris audiantur, quæ elata voce dicuntur in *Missa* privata, nisi illa cantentur in choro.

A. VOCE ALTA proferuntur:

- 1) *Introibo* cum reliquis, *Introitus, Kyrie, Gloria, Credo*.
- 2) *Dominus vobiscum, Oremus, Collectæ, Epistolæ, Evangelia, Graduale, Sequentia, Offertorium, Præfatio*.
- 3) *Per omnia, etc. Præceptis solutarius, Pater noster*.
- 4) *Per omnia etc., Pax Domini, Agnus Dei*.
- 5) *Communio, Postcommunio*.
- 6) *Ite, Missa est — Benedicamus Domino — Requiescant in pace*.
- 7) *Benedicat vos etc.*

B. VOCE MEDIA dicuntur:

- 1) *Orate, fratres etc.*
- 2) *Sanctus, Benedictus qui venit, Nobis quoque peccatoribus*.
- 3) *Domine, non sum dignus etc.*

C. VOCE SUBMISSA seu SECRETA alia omnia dici debent, sed maxime *verba consecrationis*.

D. MEMORITER DICENDA SUNT quæ com-